

УДК 373.61:338.48

DOI 10.33251/2522-1477-2021-9-168-172

ЩОГОЛЄВА Інна Валентинівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри туризму та авіаційних перевезень, Льотна академія Національного авіаційного університету
ORCID 0000-0002-4067-6676

СОКОЛОВСЬКИЙ Віктор Анатолійович,

старший викладач кафедри туризму та авіаційних перевезень, Льотна академія Національного авіаційного університету
ORCID 0000-0001-8129-9996

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В ТУРИЗМІ

У статті досліджено проблеми, які пов'язані з запровадженням дуальної освіти в туризмі. Визначено, що основною проблемою є концентрація крупних туроператорів, які можуть забезпечити нерозривність теоретичної та практичної підготовки здобувачів освіти, у великих містах, внаслідок чого в регіональних закладах освіти реалізація такого підходу є доволі проблематичною. В якості інших проблем зазначено матеріально-технічна база закладів освіти, яка потребує постійного оновлення, та недостатність у викладацького складу компетентностей, які б забезпечували формування необхідних професійних навичок у студентів. Обґрунтовано, що в якості альтернативних ініціаторів підготовки здобувачів освіти з боку роботодавців можуть виступати асоціації чи інші галузево-професійні об'єднання, а також торгово-промислові палати. Проведений аналіз дозволив констатувати перспективність запровадження дуальної освіти в практику підготовки фахівців для індустрії туризму.

Ключові слова: дуальна освіта, професійна підготовка, професійні компетенції, індустрія туризму, роботодавці, заклади освіти.

Постановка проблеми. Туризм в Україні та багатьох інших державах світу проголошується одним з пріоритетних напрямків соціально-економічного розвитку. Зростання ролі туристичної діяльності в світовій економіці потребує підготовки професійних кадрів, які будуть наділені професійними компетенціями та вміннями швидко адаптуватись до надзвичайно мінливої галузі. Сучасна світова практика професійної підготовки свідчить про зростання популярності дуальної освіти саме завдяки вищим адаптаційним можливостям здобувачів освіти в умовах нерозривної теоретичної та практичної підготовки під контролем провідних фахівців закладів освіти та роботодавців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дуальна освіта – порівняно новий напрям досліджень, який привертає увагу як науковців, так і практиків. Проблеми сучасних процесів розвитку дуальної освіти висвітлено в працях І. І. Коркуна, В. Лук'янихін та І. Тесленко розглядають формат дуальної освіти в системі «університет – студент – роботодавець». У працях В. Федорченко проаналізовано загальні світові тенденції підготовки фахівців з туризму в розрізі провідних країн. Аналізу проблем, які гальмують впровадження дуальної освіти в туризмі присвячено праці О. Любіцевої. Разом з цим, дослідженню проблем та перспектив впровадження дуальної освіти в туризмі на теперішній час не приділено достатньо уваги, а окремі питання залишаються об'єктом гострих дискусій, що й зумовило тему проведеного дослідження.

Мета статті – проаналізувати проблеми дуальної освіти та визначити перспективи її впровадження з метою підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців з туризму.

Виклад основного матеріалу. Досвід провідних країн Європи, які реалізують дуальну систему навчання, підтверджує її ефективність перш за все у забезпеченні можливостей для підприємств готувати для себе кваліфіковані кадри та отримувати вмотивованих фахівців з необхідними для конкретної галузі та конкретного регіону компетентностями [1].

Дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти [2].

Всі роботодавці погоджуються, що здобувачі мають отримувати ґрунтовні теоретичні знання та практичні навички ще під час навчання у закладі освіти. Вони також зазначають, що хотіли б мати можливість впливу на зміст освітніх програм і не лише у частині варіативної складової.

Дослідження показало, що в Україні застосовують дві моделі дуальної форми здобуття освіти (ДФЗО) – модель із інтегрованою практичною підготовкою та із інтегрованою професійною діяльністю. Перша модель передбачає поєднання періодів навчання здобувачів першої вищої чи фахової передвищої освіти в закладі освіти та на підприємстві. Другу модель розроблено для поєднання навчання в ЗВО та на підприємстві для тих, хто вже здобув фахову передвищу або першу вищу освіту, працює на підприємстві та має бажання продовжити навчання за певним профілем [3].

Переважно в закладі освіти застосовується модель із інтегрованою практичною підготовкою. Перехід на ДФЗО відбувається з 3-4 курсу або з 1 курсу магістратури. Що стосується варіантів організації освітнього процесу та графіка чергування фаз навчання в закладі освіти й на підприємстві, то вони різняться залежно від специфіки підготовки здобувачів за певними спеціальностями, потреб підприємства тощо. Головною негативною тенденцією української системи туристичної освіти є те, що випускники туристичного профілю не можуть одразу знайти роботу через брак практичного досвіду.

В організації здобуття освіти за дуальною формою беруть участь роботодавці, які мають достатню матеріально-технічну базу, а також кадрові ресурси для забезпечення практичного навчання на робочих місцях за відповідною спеціальністю [3]. В туристичному бізнесі основними роботодавцями виступають туроператорські та турагентські компанії, на яких і покладено функції забезпечення практичної підготовки. Особливості зайнятості в різних типах туристичних компаній свідчать про незначну чисельність персоналу в переважній більшості підприємств. В той же час, спостерігається максимальна концентрація крупних туроператорів у містах-мільйонниках, а тому нерозривність теоретичної та практичної підготовки повною мірою зможуть лише заклади освіти, зосереджені в їх межах. Відповідно до окресленої проблеми, в регіональних закладах освіти вкрай складно знайти партнерів-роботодавців серед туристичних підприємств, які зможуть забезпечити одночасну практичну підготовку здобувачів освіти за дуальною формою.

В цьому випадку ініціатором підготовки здобувачів з боку роботодавців можуть виступати асоціації чи інші галузево-професійні об'єднання, які мають значно ширші можливості надати необхідну кількість наставників, а також виконувати координаційні функції, при цьому розвантаживши менеджмент кожного окремого учасника асоціації. Крім того, в світовій практиці передбачено залучення торгово-промислових палат, адже вони можуть координувати співпрацю роботодавців та закладів освіти, сприяти захисту інвестицій роботодавців у підвищення кваліфікації кадрів, зниження ризику відтоку робітників з підприємств і переходу їх до конкурентів [4, с. 160].

Важливою проблемою професійної підготовки сучасних фахівців туристичної сфери є застаріла матеріальна база закладів освіти, особливо в частині спеціальних інформаційних технологій та програмного забезпечення, які є високовартісними та надзвичайно мінливими внаслідок постійної модернізації під запити бізнесу. Тож, за період навчання фахівця, його

технологічні навички можуть стати неактуальними, а витрати на програмне забезпечення чи тренажери є суттєвим фінансовим навантаженням для закладів освіти, особливо враховуючи необхідність його постійного оновлення.

Ще однією проблемою, на думку О. Любіцевої, є відсутність у значної частини викладацького складу, який готує кадри для туризму, компетентностей, необхідних для формування професійних практичних навичок у студентів [5].

З одного боку, це пов'язано з відносною новизною туризму як сектору економіки та напрямку професійної підготовки, що змусило заклади освіти вирішувати кадрові прогалини перекваліфікацією наявного професорсько-викладацького складу. Така політика повністю або частково дозволяє підвищити рівень теоретичної підготовки, але вкрай рідко може покращити практичну. Можемо також погодитись з О. Любіцевою, яка пов'язує проблему формування професійних навичок з кадровою політикою закладів освіти, особливо вищої, яка вимагає допуску до навчального процесу тільки фахівців з науковими ступенями, а більшість практиків туристичної сфери не має таких ступенів, що ускладнює їх залучення до освітнього процесу [5].

Дуальна система навчання має низку позитивних моментів: організація співпраці політиків, бізнесу, соціальних партнерів; розробка законодавчого підґрунтя для визнання національних стандартів якості професійної освіти; навчання учнів під час трудової діяльності; залучення кваліфікованого персоналу з виробництва до педагогічної діяльності (інструктори, викладачі); здійснення інституційних досліджень і консультивання (моніторинг якості надання освітніх послуг у сфері професійної освіти, оновлення освітніх стандартів); урахування конкретних запитів підприємств до змісту та якості професійної освіти [6].

Цілком очевидно, що за своєю сутністю дуальна освіта найбільш ефективно може сприяти вирішенню проблеми якісної підготовки фахівців з туризму, адже практична підготовка забезпечується роботодавцем відповідно до сучасних вимог ринку, а теоретичні знання майбутні фахівці отримують на базі ліцензованих закладів освіти за акредитованими програмами.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сучасна освіта перебуває у стані суттєвих змін, які стосуються її ролі, функцій, завдань, змісту та форм. Пошуки шляхів максимальної професіоналізації під час навчання зумовили появу дуальної форми навчання, яка дає змогу застосувати всі теоретичні надбання в процесі виконання професійних обов'язків на реальному робочому місці діючого підприємства. Запровадження такої форми навчання в закладах освіти, які готують фахівців з туризму, з одного боку, є вкрай необхідним, а з іншого – має гострі проблеми щодо її реалізації. Потрібні не просто дорогі заходи, а конкретні дії, зокрема, створення дієвих умов та механізмів, які уможливають впровадження дуальної освіти. Є безперечним, що запровадження нової форми буде тернистим і непростим, бо передбачає докорінну зміну організації навчального процесу, ролі викладача, але саме ці зміни зумовлюють позитивні зрушення у питанні підготовки фахівців з туризму, які знаходять прояв у зростанні професійної обізнаності, мобільності, самостійності та вмотивованості до праці та дадуть змогу отримати не формальну, а реальну дуальну освіту.

Повноцінне та всебічне усвідомлення зазначеної проблеми повинне ініціювати консолідацію освітніх, урядових та комерційних структур з метою формування й подальшого повноцінного впровадження більш ефективних форм фахової підготовки здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Лук'янихін В., Тесленко І. Формування ефективних комунікацій у системі «університет – студент – роботодавець» через призму дуальної освіти. *Маркетинг в Україні*. 2018. № 2. С. 69–71.
2. Гриневич Л. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text>

3. Дуальна форма здобуття освіти у закладах вищої та фахової передвищої освіти очима роботодавців: аналітичний звіт / Бучинська О. В., Давліканова О. Б., Лилик І. В., Чайковська А. Б. Київ. 98 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/dualna-forma-zdobuttya-osviti-u-zakladah-vishoyi-ta-fahovoyi-peredvishoyi-osviti-ochima-robotodavciv> (дата звернення: 20.12.2020).

4. Новіков В. М. Практико-орієнтована модель професійної освіти. *Демографія та соціальна економіка*, 2019, № 2 (36). С. 152–164. URL: <https://dse.org.ua/archive/36/11.pdf> (дата звернення: 20.12.2020).

5. Любіцева О. Можливості запровадження дуальної освіти в туризмі. *Актуальні питання туризмології та туристичної практики* : матер. наук.-практ. конф., м. Київ, 18 квіт. 2019 р. К.: АПСВТ, 2019. 133 с. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/lubiceva11.htm (дата звернення: 26.12.2020).

6. Коркуна І. І. Сучасні процеси розвитку дуальної освіти: запорука стабільності кадрового потенціалу. *Економіка праці, демографія, соціальна політика*. 2018. Вип. 4 (132). С. 90–94.

References

1. Lukianykhin, V., & Teslenko, I. (2018). Formuvannia efektyvnykh komunikatsii u systemi "universytet – student – robotodavets" cherez pryzmu dualnoi osvity [*Formation of effective communications in the system "university – student – employer" through the prism of dual education*]. *Marketynh v Ukraini*. Vol. 2. pp. 69-71 [in Ukrainian].

2. Hrynevych, L. (2018). Kontseptsiiia pidhotovky fakhivtsiv za dualnoiu formoiu zdobuttia osvity [*The concept of training specialists in the dual form of education*]. [in Ukrainian].

3. Buchynska, O.V., Davlikanova, O.B., Lylyk, I.V., & Chaikovsk, A.B. (2020). Dualna forma zdobuttia osvity u zakladakh vyshchoi ta fahovoi peredvishchoi osvity ochyma robotodavtsiv: analitychnyi zvit [*Dual form of education in institutions of higher and professional higher education through the eyes of employers: analytical report*]. [in Ukrainian].

4. Novikov, V.M. (2019). Praktyko-orientovana model profesiinoi osvity [*Practical-oriented model of professional education*]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*. Vol. 2 (36). 152-164 [in Ukrainian].

5. Liubitseva, O. (2019). Mozhlyvosti zaprovadzhennia dualnoi osvity v turyzmi [*Possibilities of enforcing dual education in tourism*]. *Aktualni pytannia turyzmolohii ta turystychnoi praktyky* : mater. nauk.-prakt. konf. (p. 133). Kyiv: APSVT [in Ukrainian].

6. Korkuna, I.I. (2018). Suchasni protsesy rozvytku dualnoi osvity: zaporuka stabilnosti kadrovoho potentsialu [*Modern processes of development of dual education: a guarantee of stability of personnel potential. Labor economics, demography, social policy*]. *Labor economics, demography, social policy*. Vol. 4 (132). 90-94 [in Ukrainian].

SHCHOHOLIEVA Inna, PhD (Pedagogics), asst. professor, Flight Academy of National Aviation University;

SOKOLOVSKIY Victor, Senior Lecturer, Flight Academy of National Aviation University.

PROBLEMS AND PROSPECTS OF DUAL EDUCATION IN TOURISM

Abstract. *Problems that is related to the input of dual education in tourism are investigational in the article. Modern education is in a state of significant changes in its role, functions, tasks, content and forms. The search for ways to maximize professionalization during training has led to the emergence of a dual form of training, which allows you to apply all the theoretical achievements in the process of performing professional duties in the real workplace of the existing enterprise.*

It is determined that the main problem of introducing dual education in tourism is the concentration of large tour operators that can ensure the continuity of theoretical and practical training of students in large cities, as a result of which the implementation of such an approach in regional educational institutions is quite problematic. Other problems include the material and technical base of educational institutions, which needs constant updating and the lack of teaching competencies that would ensure the formation of professional skills in students. It is substantiated that associations or other branch-professional associations, as well as chambers of commerce and industry can act as alternative initiators of training of educators by employers.

Full and comprehensive awareness of this problem should initiate the consolidation of educational, governmental and commercial structures in order to form and further full implementation of more effective forms of professional training of students. The analysis allowed to state the prospects of introducing dual education in the practice of training specialists for the tourism industry.

Key words: *dual education, professional preparation, professional competencies, tourism industry, employers, educational institutions.*

*Одержано редакцією: 22.01.2021р.
Прийнято до публікації: 01.02.2021 р.*